

ژرفای راهبردی امنیت پایدار

خسرو حسن‌لو^۱

چکیده

«امنیت‌آفرینی»، «امن سازی» و «امنیت» یا «آرامینه» حیاتی‌ترین موضوع روابط بین‌الملل و سازمان‌های جهانی است. با توجه به روند جهانی شدن و ظهور قدرت‌های جدید، مسائل امنیتی در سطح جهانی از اهمیت بسیاری برخوردار است. پرسش بنیادین این است که؛ آیا امنیت در وضعیتی که روند دگرگونی و دگرش در جهان بسیار شتابان‌تر از گذشته شده و بازیگران هوشمندانه‌تر عمل می‌کنند، دست‌یافتنی خواهد بود؟ مسئله این است که؛ رابطه‌ی بین میزان امنیت (ژرفا و عمق امنیت) با مفاهیم نوین قدرت که از میزان هوشمندی بالایی برخوردار است به‌خوبی مشخص نیست؛ بنابراین، هدف مقاله، شناسایی و درک بهتر رابطه‌ی ژرفای امنیت با مفاهیم نوین قدرت با سطح هوشمندی بالا است. دست‌یابی به این هدف به دریافت بهتری نیز از مفهوم «امنیت پایدار» کمک خواهد کرد. پرسش نوشتار این است که؛ رابطه‌ی نسبی ژرفای امنیت با میزان قدرت نوین و نفوذ آن چگونه است؟ الگوی ارائه‌شده نوشتار که بر پایه‌ی مقایسه مفهوم قدرت و مقدار نفوذ آن ترسیم‌شده و میزان پایداری امنیت با میزان ژرفا (عمق) امنیت سنجیده است. به این پرسش پاسخ می‌دهد. نتیجه این‌که؛ ژرفای راهبردی امنیت (عمق استراتژیک امنیت) و ژرفا بخشی به امنیت ملت، کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران در منطقه بدون «محیط‌شناسی هوشمندانه» که قدرت‌ها و فرصت‌ها و تهدیدات منطقه را به‌خوبی رصد نماید میسر نیست. این مفهوم هم به معنای قدرت همه‌جانبه، نفوذ، عقبه مستحکم و هم به معنای ایستادگی (مقاومت) است.

واژگان کلیدی

امنیت، امنیت پایدار، ژرفای راهبردی (عمق استراتژیک)، قدرت هوشمند، نفوذ



۱. مقدمه

این نوشتار را با آیاتی از قرآن کریم آغاز می‌کنیم که می‌فرماید:

«أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ تُؤْتِي أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ»
(سوره ابراهیم آیات ۲۴ و ۲۵)

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص این آیات مبارک می‌فرماید:

«بدانید این خوش‌بینی و امید بجا است، شما آن شجره طوبه‌ای هستید که فرمود: اصلها ثابت و فرعها فی السماء تُؤْتِي أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا چرا به آینده خوش‌بین نباشیم؟ یک ملت با شجاعت، نیرومند، متحد، اهل کار، خوش‌فکر و با استعداد، ساکن بر سرزمین سرشار از برکات الهی، چرا به آینده امیدوار و خوش‌بین نباشد؟» (حدیث ولایت، ج ۳، ص ۱۷)

امروزه درک توانایی و رقابت بازیگران جهانی، در صفحه‌ی شطرنج قدرت به‌سادگی گذشته نیست؛ و نیاز به فراست فراوانی دارد. روند دگرگونی و دگر شدن (تغییر^۱ و تحول^۲) قدرت در جهان بسیار شتابان‌تر از گذشته است. دگرگونی‌های سال‌های اخیر منطقه تأثیرهای انکارناپذیر و تحولات عمیقی در منطقه و سراسر جهان گذارده است. حضرت امام خمینی (ره) با توصیه‌ای گران‌قدر به همه‌ی امت مسلمان می‌فرماید:

«مسلمانان باید بدانند تا زمانی که تعادل قوا در جهان به نفع آنان برقرار نشود، همیشه منافع بیگانگان بر منافع آنان مقدم می‌شود.» (صحیفه نور، جلد ۲، ص ۲۳۳)

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در بیست و دوم مردادماه سال ۱۳۹۱ سخن از تغییر و تحول در ساختار سیاسی اقتصادی و اجتماعی جهان و شکل‌گیری «هندسه آینده جهان» به میان آورده و چنین فرمودند:

«احساس هویت و بیداری متکی بر اسلام در میان ملت‌های مختلف اسلامی، نشانه بی‌سابقه‌ای است که از عمق تحول در ساخت و هندسه آینده جهان، خبر می‌دهد.»
(۱۳۹۱/۵/۲۲)



1. Change

2. Transform-Transformation



«هندسه جدید قدرت» در حال شکل‌گیری است. در این وضعیت، مفهوم «قدرت نوین» که ترکیبی از کاربرد قدرت‌های «قدرت سخت»^۱ یا «قدرت اجباری و قهری»^۲ و «قدرت نرم»^۳ است. شامل کاربرد هم‌زمان انواع قدرت‌ها با ابعاد متنوع است و می‌توان آن را نوعی هوشمندی نامید. فرآیند ایجاد این نوع هوشمندی، ترکیبی از «قدرت سخت» و «قدرت نرم» می‌باشد که منشأ پیدایش مفهوم نوینی از قدرت به نام «قدرت هوشمند»^۴ به شمار می‌رود. در این میان تا مختصات هندسه جدید قدرت را شناسیم نمی‌توانیم. میزان امنیت و جایگاه خود را در آینده درک نماییم.

مسئله این است که «رابطه‌ی بین میزان امنیت (ژرفا و عمق امنیت) با مفاهیم نوین قدرت که از میزان هوشمندی بالایی برخوردار است به‌خوبی مشخص نیست.»

اهمیت موضوع: روند جهانی شدن روزافزون موضوعات و از سویی دیگر ظهور منابع نوین قدرت در جهان به روند شکل‌گیری «هندسه جدید قدرت» سرعت می‌بخشد. در این شرایط، داشتن نگاه ژرف و همه‌جانبه به مسائل جهانی از جمله امنیت، از اهمیت به سزایی برخوردار است. شناخت و درک مفاهیم قدرت در جهان آینده با حیات و بقای همه‌ی ملت‌ها گره‌خورده است. بر اساس رهنمودهای مقام معظم رهبری، در این دوران گذار ملت ایران نقش والایی دارد و می‌بایست به تمدن‌سازی و نهادسازی بر پایه‌ی اندیشه، فرهنگ بومی اسلامی بپردازد. همین مطلب بر اهمیت بیش‌ازپیش موضوع می‌افزاید. پرسش این است که؛ رابطه‌ی نسبی ژرفای امنیت با میزان قدرت نوین و نفوذ آن چگونه است؟ متغیرهای پژوهش، در این پژوهش به بررسی میزان تأثیر قدرت به‌عنوان متغیر مستقل بر ژرفای امنیت به‌عنوان متغیر وابسته می‌پردازیم. هدف این نوشتار: شناسایی و درک بهتر رابطه‌ی میزان امنیت (ژرفای و عمق امنیت) با مفاهیم نوین قدرت با سطح هوشمندی بالا است. دست‌یابی به این هدف موجب دریافت بهتری از مفهوم «امنیت پایدار» نیز خواهد شد.

1. The Hard Power
2. The Coercive Power
3. The Soft Power
4. The Smart Power





۲. گردآوری داده‌ها پژوهش و بازاندیشی آن (مبانی نظری تحقیق)

در این پژوهش، برای بررسی ژرفا بخشی به امنیت ملت، کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران در منطقه پیرامونی همراه با «محیط‌شناسی هوشمندانه» مفاهیم متنوعی موردبررسی و بازاندیشی قرار گرفت که در ادامه برخی از مفاهیم مربوط به موضوع نوشتار آورده شده است.

۱- ۲. بازاندیشی در مفهوم امنیت^۱ (آرامینه)^۲

امنیت یا «آرامینه» اشاره به یک وضعیت یا هنگامه‌ای دارد که انسان در آن احساس آرامش می‌کند؛ بنابراین؛ امنیت یا آرامینه، هنگامه یا وضعیتی است که موجب «ادامه بقا» «نبود یا کاهش چالش‌ها» «تداوم منافع» «نگهداری ارزش‌ها» و پیشرفت می‌شود. امنیت یا «آرامینه» مفهومی نسبی است. در دنیا چیزی به نام امنیت مطلق و صد درصد وجود ندارد. مفهوم امنیت در سال‌های اخیر دست‌خوش تغییرات عمده‌ای شده است. این تغییرات تا حدود زیادی متأثر از تغییر در برخی مفاهیم و انگاره‌ها نظیر مفهوم قدرت، تهدیدات، منافع، بقا، ارزش‌ها و چالش‌ها است.

الف) متن و حاشیه امنیت

یکی از موضوعات بسیار مهم در مفهوم امنیت، وجود لایه‌های مختلف آن است. امنیت دارای یک متن اصلی (به‌مثابه هسته‌ای مرکزی) و فضای پیرامونی به‌عنوان حاشیه می‌باشد. مفهوم امنیت دارای عناصر و مؤلفه‌هایی است که متن آن را تشکیل می‌دهند و همچنین سایر عوامل که در فضای پیرامونی واقع شده و حاشیه آن را شکل داده است. هرچند در مورد این عناصر و مؤلفه‌ها اتفاق نظر کاملی وجود ندارد. باین‌وجود، گاهی در عمل دیده می‌شود برخی از این عوامل از متن به حاشیه رانده شده و برخی عوامل دیگر از حاشیه به متن وارد می‌شوند. در جهان پیچیده‌ی آینده گمان می‌رود «مرز متن و حاشیه امنیت» کمرنگ‌تر شود.

1. Security

* از ترکیب واژه آرام و آرامش با پسوند فارسی «ینه» برابر واژه «آرامینه» در زبان فارسی ساخته می‌شود؛ مانند واژگان: بهینه، دیرینه، پیشینه، بیشینه، کمینه، پودینه، پوشینه، دستینه، سیمینه، پوستینه، چوبینه، نرمینه، نهادینه و... آرامینه به برجسب موضوعی اطلاق می‌شود که آرامش در تاروپود آن پیچیده شده است. (نگارنده)



شاخص‌های گوناگونی در تشخیص مرز بین «متن و حاشیه امنیت» می‌توان در نظر گرفت. بنا بر قاعده، تهدیداتی که منافع ملی و مردم کشورها را نشانه رفته‌اند به سرعت کانون توجه همه‌ی دولت‌ها و ملت‌ها واقع می‌شوند؛ زیرا منافع ملی و مردم متن امنیت را تشکیل می‌دهند. در این میان اهمیت دارد تا ابتدا شاخص و ارزش‌های متن و حاشیه امنیت تبیین شوند. با تعیین متن و حاشیه امنیت، تهدیدات به‌خوبی رصد شده و دچار عارضه‌ی امنیتی کردن موضوعات بیهوده و یا نادیده گرفتن موضوعات مهم نخواهیم شد. باوجودی که نایبستی هر موضوع کوچک و پیش‌پاافتاده را بلافاصله امنیتی کرد. لیکن طبیعت فضای آینده نیز چنین ایجاب می‌کند که مسائل به‌ظاهر ساده و کوچک (ازجمله جرائمی که پیش‌ازاین معمولی به‌حساب می‌آمد)، در صورتی که به حال خود گذارده شود می‌توانند به معضل‌های امنیتی تبدیل شوند. به‌ویژه این‌که نظام مقدس جمهوری اسلامی دارای دشمنانی است که بر امواج کوچک موضوعات عمومی سوار شده و با توان رسانه‌ای خود به‌سرعت هر مسئله‌ای را از حاشیه به متن می‌کشانند. اهمیت این مطلب به‌قدری است که بدانیم تنها با تشخیص دقیق متن و حاشیه امنیت، قادر به بقا و ادامه حیات خواهیم بود.

(ب) مفهوم «تهدید هوشمند»^۱

در گذشته نحوه‌ی به‌کارگیری انواع قدرت (سخت، نیمه سخت و نرم) در چالش‌ها، تهدیدات و منازعات این‌گونه بود که کاربرد «قدرت سخت» را منحصر به شرایط جنگی و کاربرد «قدرت نرم» را بیشتر در شرایط صلح و آرامش می‌دانستند. درحالی‌که چالش‌ها، تهدیدات و منازعات آینده نه‌تنها ابعاد نرم را شامل می‌شوند بلکه، ابعاد سخت قدرت را نیز تحت سیطره خود قرار داده است. امروزه به‌کارگیری هم‌زمان این قدرت‌های متنوع و گوناگون در شرایط جنگ و صلح تهدیدات مهلکی را به وجود آورده است که آن را «تهدیدات هوشمند» می‌نامیم.

شاید چنین به نظر برسد که تهدیدات نرم بر متن امنیت تمرکز داشته و تهدیدات سخت بیشتر معطوف به فضای پیرامونی امنیت است؛ اما با ظهور تهدیدات هوشمند





دیگر نمی‌توان از هیچ‌یک از این دو فضا غفلت نمود. ویژگی‌های منحصربه‌فرد قدرت هوشمند و تهدیدات هوشمند ناشی از آن، مسائل و معضلات پیچیده و جدیدی را ایجاد نموده است؛ زیرا آسیب تهدیدات هوشمند هم‌زمان معطوف به متن و حاشیه امنیت است. تهدیدات هوشمند تهدیدی است که آسیب‌ها را از حاشیه به متن امنیت می‌رانند. نمونه‌های بارز تهدیدات هوشمند را امروز در رفتار استکبار جهانی در مواجهه با نظام جمهوری اسلامی ایران و اعمال تحریم‌ها با عنوان «تحریم‌های هوشمند»^۱ و تهدید به «همه گزینه‌های روی میز» در کنار تحریم‌های اقتصادی و «جنگ نرم» مشاهده می‌کنیم. «کمیسیون قدرت هوشمند»^۲ در آمریکا نیز به همین منظور ایجاد شده است. نظام سلطه به سرکردگی آمریکا اجرای «سناریوی هوشمند» و چندمرحله‌ای «فشار بی ثبات سازی- مذاکره» را در دستور کار خود قرار داده است. در همین رابطه، روزنامه «دیلی تلگراف» چاپ لندن، در ماه می ۲۰۰۷ (اوایل سال ۱۳۸۶) به نقل از «جان بولتون» سفیر اسبق آمریکا در سازمان ملل متحد، اذعان کرد: «حمله آمریکا به ایران گزینه آخری است که پس از شکست تحریم‌های اقتصادی و تلاش برای ایجاد یک انقلاب در ایران وجود دارد.» اکنون مؤسسات مشهور مطالعاتی از جمله مرکز مطالعات سیاست‌گذاری خاورمیانه موسسه «بروکینگز»، موسوم به «سابان» در پی تدوین چنین سناریوهای هستند.

در برابر انواع تهدیدات، تنش‌ها و بحران‌های رو به تزاید که در چندین حوزه (اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و دفاعی- امنیتی، زیست‌محیطی...) و در چندین بعد (سخت، نیمه سخت و نرم) به صورت هم‌زمان، آشکارا و نهان بر ما می‌تازند دیگر نمی‌توان تنها با به کارگیری روش و رویکردهای صرفاً سخت مقابله نمود. به عبارتی دیگر، نهادها و سازمان‌ها به تنهایی برای واکنش در برابر طیف وسیع بحران‌های سخت و نرم قادر به تأمین کامل امنیت خود نیستند.

(پ) امنیت نرم^۳

اندیشمندان حوزه‌ی امنیت بر تقدم احساس و درک امنیت بر وجود عینی امنیت

1. Smart Sanction
2. Commission on Smart Power (CSP)
3. Soft Security



تأکید دارند. ایشان بحث امنیت را مقوله‌ای ادراکی دانسته و از آن با عنوان «امنیت نرم» که شامل مجموعه‌ی باور و نگرش مردم نسبت به مقوله امنیت است، یاد می‌کنند. «راسموسن و جانسون» در سال ۱۹۹۶ در کارگاه پژوهشی با عنوان «پارادایم‌های امنیتی نوین» و در مقاله کنترل اجتماعی شبیه‌سازی شده برای امنیت مراودات اینترنتی «اصطلاح امنیت سخت را برای سازوکارهای سنتی همچون کنترل دستی و صحه‌گذاری بر متون اینترنتی و اصطلاح امنیت نرم را برای سازوکارهای کنترل اجتماعی به کاربردند. (دلور پور اقدم، ۱۳۸۹: ۱۸)

جامعه دارای یک جنبه آشکار و نهان و یا بیرون و درون (ظاهر و باطن) است. باطن جامعه مشابه انسان دارای لایه‌های گوناگونی است. در این میان مفاهیم؛ افکار عمومی، احساسات عمومی، عدالت اجتماعی، امنیت عمومی و... اشاره به ساحت باطنی جامعه دارند. به‌عنوان نمونه، مفهوم امنیت از ویژگی‌های درونی و بیرونی جامعه است که نه تنها با عقل و افکار عمومی بلکه با قلب و احساسات عمومی نیز سنجیده می‌شود. یک نمونه‌ای برداشت به امنیت چنین است.

«استنباطی که می‌شود مشتمل بر این است که روح امنیت ملی کشورها، امنیت نرم است و شامل موادی است که ابعاد امنیت ملی را به هم پیوند می‌دهد امنیت نرم توسط جنگ نرم مورد هجمه قرار می‌گیرد. به عبارتی سایه امنیت ملی، امنیت نرم است.» (عبداله خانی، ۱۳۸۸: ۴۸)

ت) آرامینه پایدار (امنیت پایدار یا دائمی)^۱

میزان پایداری امنیت با میزان ثبات و پایداری در برابر تهدیدات به‌ویژه تهدیدات هوشمند سنجیده شده و متناسب با یکدیگر می‌باشند. مسئله اساسی در «امنیت پایدار» غلبه بر پیچیدگی و هوشمندی تهدیدات آینده است؛ بنابراین دستیابی به امنیت پایدار در گرو تمهیدات مناسب در برابر تهدیدات هوشمند است. ملاک و معیار تشخیص امنیت پایدار نیز تشخیص و تمایز درست متن و حاشیه امنیت (در سطوح ملی و فراملی) است. برای این تعیین میزان تأثیر تهدیدات هوشمند بر امنیت نیازمند تعریف





شاخص و هنجارهای متقن و دقیقی (در هر حوزه) هستیم. از این منظر، امنیت پایدار حاصل بکارگیری قدرت هوشمند (تلفیق قدرت‌های سخت، نیمه سخت و نرم) است. به بیانی روان؛ «امنیت یا آرامینه پایدار، هنگامه یا وضعیتی است که در برابر تهدیدات هوشمند قادر به برقراری ثبات بوده و ضمن امنیت‌آفرینی موجب پیشرفت نیز باشد.»

این موضوع تنها با خلاقیت و نوآوری در رهیافت‌های دفاعی حاصل می‌شود. برای دستیابی به امنیت پایدار نه تنها به هوشیاری امنیتی نیازمندیم بلکه می‌بایست از رهیافت دفاع همه‌جانبه و یا «دفاع هوشمند»^۱ بهره گرفت.

ث) توانمندی «امنیت‌آفرینی»^۲ «امنیت فراگیر و جامع»^۳ و گسترش چتر امنیت

در «محیط امنیت ملی» و «محیط امنیتی جهان» امنیت کالایی است که به‌سادگی به دست نمی‌آید. «امنیت یا آرامینه‌آفرینی» و «آرامش گستر» فرایندی دشوار و پیچیده است که نیاز به نهاد و سازمان‌های گوناگون سخت و نرم دارد.

امنیت مهم‌ترین موضوع در درون کشورها، روابط بین‌الملل و سازمان‌های بین‌المللی است. در این رابطه، «شورای امنیت سازمان ملل متحد» بالاترین مرجع امنیتی جهان به شمار می‌رود. علاوه بر شورای امنیت سازمان ملل متحد، سازمان‌های دولتی و فرادولتی بی‌شماری در زمینه مسائل امنیتی جهانی فعالیت دارند. یکی دیگر از مهم‌ترین سازمان‌های امنیتی جهان گردهمایی‌های امنیتی جهان، «کنفرانس امنیتی مونیخ»^۴ است.

«کنفرانس مونیخ یکی از مجامع بین‌المللی مهم است که به دلیل کمی و کیفی و بازتاب‌های آن با مجمع جهانی اقتصاد به «داووس امنیتی» نیز شهرت دارد. در این گردهمایی امنیتی، سیاست‌مداران متخصص در امور امنیتی نظامیان، کارشناسان امور بین‌المللی و نیز برخی از صاحبان صنایع تسلیحاتی مهم کشورهای مختلف جهان گرد هم می‌آیند.» (سلطانیان، ۱۳۹۰: ۶۶)

در سال ۲۰۱۱ میلادی دبیر کل وقت سازمان نظامی «ناتو»^۵ به نام «آندرس فوگ

1. Smart Defense (SD)

2. To build security

3. Comprehensive Security

4. Munich Security Conference (MSC)

5. NATO





راسموسن^۱ در «کنفرانس امنیتی مونیخ» چنین می‌گوید:

«چنانچه ما بخواهیم از سناریوهای [صحنه‌نامه^۲] ناگوار آینده اجتناب کنیم الآن وقتش است. ما هیچ‌گاه نمی‌توانیم از امنیت خویش به‌وسیله تزیق منابع پولی اطمینان پیدا کنیم هرچند این روش ساده‌ترین راه است. ما نیاز به یک رویکرد نوین داریم؛ که با آن امنیت مطمئن‌تر، انعطاف بیشتر، تصمیم‌گیری سهل‌تر باشد. البته این دفاع، بااقتدار صنعت و اشتغال دولت‌ها گره خورده است.» (راسموسن، ۲۰۱۱: ۸)

در سال ۱۳۹۵ جمهوری اسلامی ایران نیز اقدام به برگزاری اولین «کنفرانس امنیتی تهران» نمود.

از سویی دیگر مؤسساتی هستند که با هزینه‌های هنگفت ابرقدرت‌ها درصدد «امنیت زدایی» و گستردن چتر هراس در جهان هستند این قدرت‌ها زیست خود را در زیست‌بوم‌های ناآرام می‌دانند. به‌عنوان نمونه؛ در گزارش مشترک اندیشکده «بروکینگز»^۳ و اندیشکده «شورای آتلانتیک» با عنوان «امنیت و نظم عمومی» که توسط «کارگروه راهبرد خاورمیانه» مرکب از «مادلین آلبرایت» و «استیون جی هادلی» به سرپرستی «کنت پولاک»^۴ تهیه‌شده، نسخه «جنگ داخلی» پس از اتمام بازی باکارت تروریسم (به‌ویژه گروه داعش در منطقه غرب آسیا) تجویز و چنین آمده است.

«باید اولویت کشورهای منطقه‌ای و بازیگران درگیر خارجی از مبارزه صرف با تروریسم به خاتمه دادن به جنگ‌های داخلی کنونی در خاورمیانه تغییر پیدا کند...» (پولاک، ۲۰۱۵: ۱۳)

بنابراین دور نخواهد بود که در کنار اقدامات دهشت آفرین (تروریستی) (نظیر گروه داعش در عراق و سوریه)، اقدامات شورشگری (معارضان)، راه‌اندازی جنگ‌های داخلی سازمان‌یافته که ریشه در اختلافات قومی و مذهبی (نظیر شیعه و سنی، کرد، ترک، فارس و بلوچ و... در ایران) و خواسته‌های جدای طلبانه و یا حتی متحد سازی همچنین تهاجم و جنگ نرم سازمان‌یافته نیز صورت گیرد.

1. Anders Fogh Rasmussen

2. Scenario

3. The Brookings Institution

4. Kenneth M Pollack



امنیت آفرینی سازوکار و فرایندی پیچیده و طولانی دارد، لیکن پس از حصول امنیت پایدار این توانایی را دارد که مانند چتری گسترده شود. این «چتر امنیتی» محیط تعیین شده‌ای را در برابر هراس و هراس‌گران (تهدید و تهدیدکنندگان) پوشش می‌دهد. کسانی که در پوشش این چتر قرار گیرند وام‌دار آن خواهند بود. امروزه چتر آرامش و آرامینه نظام مقدس جمهوری اسلامی در پرتو ولایت فقیه که در امتداد ولایت ائمه معصومین^(ع) است بر سر منطقه غرب آسیا سایه افکنده است. این موضوع را به‌وضوح می‌توان در راهپیمایی پرشکوه اربعین حسینی^(ع) مشاهده نمود. برخورداری از چنین آرامشی برای دهشت‌افکنان و هراس‌سازان کابوسی بزرگ است.

ج) بازاندیشی در رابطه دفاع و امنیت

امروزه دیگر نمی‌توان دو مفهوم دفاع و امنیت را از یکدیگر جدا دانست. در نگاه سنتی مقوله دفاع را تنها نظامی و محدود به مرزهای یک کشور و امنیت را تنها در فقدان تهدید در جوامع شهری و روستایی می‌دانستند. این چارچوب‌های ذهنی پاسخگوی تهدیدات هوشمند امروز نیست. امروزه با سه مقوله سروکار داریم. مقوله نخست، مفهوم دفاع مقوله دوم مفهوم امنیت و مقوله سوم مفهوم همگرا شده و درهم‌تنیده شده از این دو به نام «دفاع، امنیت» است که به‌اختصار می‌توان آن را «دفا امن» نامید.

«دفا امن پایدار» با ایستادگی و پایداری (مقاومت) آغاز می‌شود و با «پاسداری» به سرانجام می‌رسد. نقطه آغاز و انجام دفاع، پایداری و استمرار آن منوط به پاسداری است. پایداری، پادمانی و پاسداری از یکدیگر جدایی‌ناپذیرند. با نگاهی کوتاه به نقش پایداری، پادمانی و پاسداری و مقایسه آن‌ها با یکدیگر درمی‌یابیم که؛

فرایند دفاع، سازوکار دربرگیرنده مراحل ایستادگی (مقاومت) پس زدن (دفع) و بازداشتن (رفع) برای جلوگیری از زیان و آسیب دیدن به منافع، آرامش و هستی است.

ج) هوشیاری امنیتی و دفاع هوشمند

همگرایی مسائل ملی، منطقه‌ای و جهانی در روابط بین‌الملل، از یک‌سوی و درهم‌آمیخته شدن حوزه‌های اجتماع از سویی دیگر منجر به از بین رفتن مرز امور نظامی و غیرنظامی





شده است. مفاهیم دفاع و امنیت جدا از هم قابل تصور نیست. دفاع دارای جنبه‌های نظامی و جنبه‌های غیرنظامی، انتظامی و امنیتی است. به عنوان نمونه، هم‌اکنون آژانس امنیت ملی امریکا، نهاد اطلاعاتی وزارت دفاع آن کشور به شمار می‌رود.

تهدیدات امروزی تهدیداتی به شدت هوشمند است. این تهدیدات بر اساس بهره‌گیری از قدرت هوشمند طراحی و اجرا می‌شوند. از این رو برای دستیابی به امنیت پایدار نه تنها به هوشیاری امنیتی نیازمندیم بلکه می‌بایست از رهیافت دفاع همه‌جانبه و یا «دفاع هوشمند»^۱ بهره گرفت.

رهبر معظم انقلاب اسلامی، در پیام نوروزی خویش در آغاز سال ۱۳۹۲ در بیاناتی مبسوط فرمودند: «یک مسئله که مربوط به آینده است این است که ما در برنامه‌ریزی‌ها همیشه باید جلوتر از دشمن حرکت کنیم... هوشمندانه باید نقشه‌ی دشمن را حدس زد و تشخیص داد و جلوتر از دشمن عمل کرد.»

از مطالبات و فرمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) که در پیام نوروزی در آغاز سال ۱۳۹۲ مطرح شد، هوشمندی در ادغام آینده‌نگری، تشخیص نقشه دشمن و سبقت در عمل بود. این موضوع تنها با خلاقیت و نوآوری در رهیافت‌های دفاعی حاصل می‌شود.

«نظریه‌ی دفاع هوشمند»: منظومه‌ای فکری تبلور یافته از مفاهیم مشترک دفاعی که برآمده از اندیشه دفاع همه‌جانبه (حضرت امام ره) و هوشمندی دفاعی (مقام معظم رهبری) است. این منظومه فکری با هم‌افزایی قدرت‌های مادی و معنوی (قدرت هوشمند) و همگرایی رهیافت‌های دفاعی، نسل نوین دفاعی را شکل می‌دهد. این نسل نوین دفاعی فراگیر (چندبعدی، چند حوزه‌ای) و متعالی (معنوی، عادلانه، مشروع) بوده و به دنبال کسب تأثیر، نفوذ راهبردی و بازدارندگی از کمترین کنش‌ها در برابر جنگ و چالش‌های هوشمند می‌باشد. (حسن‌لو، ۱۳۹۵: ۴۵)

ویژگی‌های اساسی دفاع هوشمند چنین برشماری شده است.

۱. دفاع متعالی (معنوی، مشروع، مقدس، عاشورایی)

۲. کاربرد همگرا و پویای ابعاد قدرت در برابر طیف گسترده چالش‌های هوشمند





۳. تعادل و ثبات بخشی سامانه با محافظت از گرانیگاه‌ها (نقاط ثقل)^۱ در برابر شوک سیستمی
 ۴. همگرا نمودن آسیب‌های دشمن با تأثیر بر گرانیگاه‌های سرنوشت‌ساز
 ۵. تلفیق راهبردی و موازی رهیافت و نگره‌های (نظریه‌ها) دفاعی (شناخت محور، تأثیر محور، ناهمگون، غیرعامل، دفاع دانش و آگاهی محور)
 ۶. برقراری امنیت نرم در شرایط سخت و نیمه سخت
 ۷. دانش‌بنیاد و فناوری مدار (فناوری‌های همگرا)
 ۸. بهبود کارکرد انسانی (فرماندهی و نیرو)
 ۹. در فضای تبادل اطلاعات (فتا) و شبکه ارتباطی پرورش اخبار (شاپا)
 ۱۰. پیشگیرانه و بازدارنده
 ۱۱. سازوکارهای نوآورانه
 ۱۲. نهادسازی نوین دفاعی (سازمان‌های هم‌افزا و یادگیرنده)
 ۱۳. مهندسی آینده با طرح‌ریزی پابرجا (طرح‌های بدیل و آینده نگار) (همان: ۴۶)
- رهیافت دفاع هوشمند هرچند ممکن است با دفاع هوشمند مطرح‌شده غربی‌ها شباهت‌های جزئی داشته باشد. لیکن باوجود موارد برشماری شده تفاوت‌های ماهوی عمده‌ای دارد که می‌تواند به‌عنوان یک رهیافت اثربخش کاملاً داخلی و بومی در سطح ملی مطرح شود.

۲-۲. محیط‌شناسی^۲

شناسایی محیط و شناخت دقیق تهدید و فرصت‌های آن گام نخست در آینده‌شناسی و اخذ تصمیم مناسب به شمار می‌رود. به گواهی تاریخ، همواره پس از یک دوره‌ی ثبات شاهد دوران گذار بوده‌ایم. این دوره‌ها یکی پس از دیگری تکرار و سپری می‌شوند. به استناد آراء اندیشمندان هم‌اکنون جهان در مرحله گذار و دوران تاریخی مهمی به سر می‌برد. بیش‌ترین و مهم‌ترین رویدادها، جنگ‌ها و به‌ویژه پیچ‌های تاریخ در همین دوران گذار به وقوع پیوسته است. از ویژگی‌های اصلی دوران گذار، تحول و جابجایی در قدرت می‌باشد.

1. COG -Center of Gravity

2. Environment Scanning





در دوره‌ای که نظام قدرت پیشین دچار فساد و فرسودگی شده و نظام قدرت جدید قصد دارد جایگزین آن شود. شاهد تحولاتی شگرف و جابجایی در قدرت‌ها و سیمای جغرافیای سیاسی جهان خواهیم بود. مشکل اصلی در این دوران این است که تغییرات محیطی سریع و غافلگیرکننده بوده و در کنار تسریع روندها، ضرورت تغییر در نگاه به انگاره‌های قبلی نیز بیشتر می‌شود. در این دوران، طرفین منازعات از طیف متنوعی از درگیری‌ها با شیوه‌های پیچیده بهره می‌برند. تهدیدات به تدریج نامحسوس‌تر می‌شوند و فضای منازعات به شدت غبارآلوده است. در این فضا تشخیص دشمن و دوست به سادگی امکان ندارد.

«هر چه نظام‌هایی که سعی در پیش‌بینی رفتار آن‌ها داریم، پیچیده‌تر می‌شوند، برنامه‌ریزی نامربوط‌تر می‌شود. با افزایش عدم قطعیت، به ابزارهای برنامه‌ریزی دیگری نیاز داریم تا محیط‌های آینده را به منظور تشخیص تهدیدها و فرصت‌های نهفته در آن، بررسی کنیم و نه برای یک چشم‌انداز محتمل، بلکه برای چندین مورد آماده شویم. در عین حال، هر آینده‌ی ممکن را نمی‌توان مورد بررسی قرارداد. باید از پیچیدگی‌ها بکاهیم تا بتوانیم آن را کنترل کنیم. اینجاست که سناریونویسی [صحنه‌نامه نگاری]^۱ به میدان می‌آید.» (لیندگرن، ۱۳۸۶: ۳۸)

در سال ۲۰۱۱ میلادی دبیر کل وقت سازمان نظامی «ناتو»^۲ به نام «آندرس فوگ راسموسن»^۳ در «کنفرانس امنیتی مونیخ» (این کنفرانس مهم امنیتی که به «داووس امنیتی» شهرت دارد)، از برخی ویژگی‌های رهیافتی جدید «ناتو» پرده برداشت. وی محیط امنیتی جهان را چون «تخته‌ی لغزان»^۴ در حال جابجایی دانسته و نقش نظامی کشورهای اروپایی را در سال‌های اخیر اکتفا صرف به آموزش و «نهادسازی»^۵ می‌داند. البته «راسموسن» نیز مانند دبیر کل‌های پیشین این پیمان نظامی ارتباط اقتصاد و قدرت سخت نظامی را انکار نمی‌کند؛ اما معتقد است منابع دیگری غیر از اقتصاد آزاد

-
1. Scenario Writing
 2. NATO
 3. Anders Fogh Rasmussen
 4. Tectonic plates
 5. Institution-building





نیز برای هماهنگی و اتحاد در «امنیت‌آفرینی بیشتر»^۱ توسط ناتو وجود دارد؛ مانند آزادی فردی و دموکراسی که «راسموسن» آن‌ها را ارکان جوامع غربی می‌داند. وی در خصوص «امنیت‌آفرینی» و «محیط امنیتی جهان» چنین می‌گوید:

«چنانچه ما بخواهیم از سناریوهای ناگوار آینده اجتناب کنیم الآن وقتش است. هرچند هیچ‌گاه ما نمی‌توانیم از امنیت خویش به‌وسیله تزریق منابع پولی اطمینان پیدا کنیم هرچند این روش ساده‌ترین راه است. ما نیاز به یک رویکرد نوین داریم؛ که با آن امنیت مطمئن‌تر، انعطاف بیشتر، تصمیم‌گیری سهل‌تر باشد. البته این دفاع بااقتدار، صنعت و اشتغال دولت‌ها گره خورده است.» (راسموسن، ۲۰۱۱: ۸)

«راسموسن» پس از اشاره به بحران اقتصادی^۲ که گریبان اروپا را گرفته و این حالت موجب شده است تا میزان مشارکت اروپا در عملیات‌های ناتو کاهش یابد. همچنین از این‌که امریکا به‌تنهایی جور عملیات‌های نظامی سخت را به دوش می‌کشد؛ انتقاد کرد. «این پیمان از ناحیه اروپای ضعیف به‌شدت تهدید می‌شود؛ زیرا زمانی که اروپا در ضعف به سر می‌برد امریکا به دنبال متحدان غیر عضو ناتو در سایر نقاط جهان می‌رود!» (همان، ۸)

یکی از ژنرال‌های غربی که در این مورد نظرات جالبی دارد «مارتین فان کرفلد»^۳ است. «هزاره دوم بعد از میلاد به پایان خود نزدیک و انحصار قدرت دولت‌ها روزبه‌روز تضعیف می‌شود. با ظهور تروریسم، امپراتورهای قدرتمند دنیا ناگهان به مرحله‌ای می‌رسند که خود را در برابر تهدید جدیدی می‌بینند. اگر این روند ادامه پیدا کند دوران جنگ مبتنی بر ملت، دولت و ارتش به‌زودی تمام خواهد شد. اگر از رشد و گسترش جنگ کم‌شدت جلوگیری نشود شاید سرانجام دولت را منقرض نماید و در درازمدت جای دولت را سازمان‌های جنگی دیگر بگیرند» (کرفلد، ۱۳۸۶: ۲۲۱)

«کرفلد» معتقد است؛ در محیط درگیری‌های آینده، ارتش‌های بزرگ نخواهند جنگید. با پایان نقش ارتش به‌ویژه ارتش‌های بزرگ در جنگ‌ها، درواقع جنگ متعارف پایان پذیرفته است. پایان جنگ متعارف به معنی پایان راهبرد به مفهوم کلاوزویتسی

1. to build greater security
2. Financial crisis
3. Von Creveld Martin.L



است و در این میان درگیری کم شدت مانند سرطان مسری‌ترین شکل جنگ‌های آینده خواهد بود و نتیجه می‌گیرد که ما امروز نه در پایان تاریخ بلکه در نقطه عطف تاریخی قرار داریم.

در کنار اقدامات دهشت‌آفرین (تروریستی)، اقدامات شورشگری (معارضان)، راه‌اندازی جنگ‌های داخلی سازمان‌یافته که ریشه در اختلافات قومی و مذهبی (نظیر شیعه و سنی، کرد، ترک، فارس و بلوچ و... در ایران) و خواسته‌های جدایی‌طلبانه و یا حتی متحدسازی (نظیر گروه داعش در عراق) دارد؛ همچنین تهاجم و جنگ نرم سازمان‌یافته نیز صورت می‌گیرد.

در گزارش مشترک اندیشکده «بروکینگز»^۱ و اندیشکده «شورای آتلانتیک» با عنوان «امنیت و نظم عمومی» که توسط «کارگروه راهبرد خاورمیانه» مرکب از «مادلین آلبرایت» و «استیون جی هادلی» به سرپرستی «کنت پولاک»^۲ تهیه شده، نسخه «جنگ داخلی» پس از اتمام بازی باکارت تروریسم تجویز و چنین آمده است.

«باید اولویت کشورهای منطقه‌ای و بازیگران درگیر خارجی از مبارزه صرف با تروریسم به خاتمه دادن به جنگ‌های داخلی کنونی در خاورمیانه تغییر پیدا کند...» (پولاک، ۲۰۱۵: ۱۳)

الف) اهمیت درک «ژرفای راهبردی»^۳ (عمق استراتژیک) در فرایند محیط‌شناسی

مقام معظم رهبری «ژرفای راهبردی» (عمق استراتژیک) را منحصر به «موقعیت جغرافیایی» ندانسته و بر اهمیت موضوع «دین»، «فرهنگ» و «سرمایه انسانی» نیز تأکید دارند. ایشان در خصوص ملت ایران می‌فرمایند:

«مطمئن باشید این ملت، آن ملتی است که اگر این حرکت را بکند، خواهد رسید. همه‌ی ملت‌ها این‌طور نیستند»

بعضی ملت‌ها این استعداد را ندارند؛ بعضی ملت‌ها این «موقعیت جغرافیایی» را ندارند؛ بعضی ملت‌ها این گذشته‌ی فرهنگی را ندارند؛ این میراث عظیم و غنی را ندارند؛

1. The Brookings Institution

2. Kenneth M Pollack

4. Strategic Depth





بعضی ملت‌ها استعداد انسانی‌شان این‌قدر نیست. ملت‌ها همه یک‌جور نیستند؛ اما این ملت از همه‌ی این جهات توانایی‌هایی دارد که اگر این همت را بکند و این تصمیم را بگیرد، خواهد رسید.» (۸۵/۸/۱۹)

«ژرفای راهبردی» (عمق استراتژیک) ملت‌های مسلمان در دیدگاه مقام معظم رهبری در کنار موقعیت جغرافیایی بحث «مقاومت» هم وجود دارد. از این‌رو ملت‌های منطقه را عمق استراتژیک جمهوری اسلامی دانسته‌اند.

«ملت‌های مسلمان، «عمق استراتژیک» نظام جمهوری اسلامی‌اند. آن‌ها عمق راهبردی و عمق استراتژیک جمهوری اسلامی محسوب می‌شوند...» (۱۳۸۷ / ۹ / ۱۶)

همچنین در یکی از دیدارهای بشار اسد، رئیس‌جمهور سوریه نیز درباره کشور سوریه فرمودند: «سوریه، عمق استراتژیک جمهوری اسلامی ایران است. هم‌اکنون این عمق استراتژیک شامل کشورها و ملت‌های گسترده‌ای از منطقه و دیگر نقاط جهان می‌شود... با وجود این تلاش‌ها، ملت‌های مسلمان به جمهوری اسلامی به دیده احترام می‌نگرند، چراکه حمایت از ملت‌های مسلمان از جمله ملت مظلوم فلسطین از شاخص‌های هویت حقیقی نظام است.» (جام جم ۲۸ آذر ۱۳۸۷)

«وجود «ژرفای راهبردی» (عمق استراتژیک) مناسب نه تنها در مسائل سخت دفاعی و امنیتی کشورها حائز اهمیت است بلکه در مسائل نرم نیز اهمیت دارد. امروزه «ژرفای راهبردی» دارای ابعاد گوناگونی است که می‌توان آن را عمق استراتژیک همه‌جانبه و یا چندبعدی (مادی و معنوی). در این راستا ژرفا بخشی (عمق بخشی) در همه عرصه‌ها به‌ویژه در سنگرهای فکری و معنوی ضروری است.» (حسن‌لو، ۱۳۹۳: ۱۹۰)

در این برداشت (تعبیر) نوین از «ژرفای راهبردی» هم به معنای میزان عقبه و هم به معنای میزان «نفوذ»^۱ مطرح است.

ب) مفهوم ژئوپولیتیک^۲

در دانش «ژئوپولیتیک» (تمهید سرزمینی) یا (تدبیر سرزمینی) به‌وضوح از تأثیرات

1. Influence

2. Geopolitics



متقابل دو مقوله (عینی و ذهنی) سخن به میان می‌آید این دو مقوله عبارت‌اند از جغرافیا که یک مفهوم عینی است که نشان‌دهنده موقعیت، مکان و فضای پدیده‌ها می‌باشد و دومی سیاست که مفهومی ذهنی و نمایش‌دهنده وضعیت است. همواره فرآیند انطباق مقوله‌های ناهمگن که یکی دارای ماهیتی کمی و دیگری دارای ماهیتی کیفی است پیچیده بوده است. تعاریف مختلف صورت گرفته از مفهوم دانش ژئوپولیتیک نیز تا حد زیادی متأثر از نحوه انطباق این دو مفهوم می‌باشد. مهم‌ترین انگاره در ژئوپولیتیک کسب قدرت از بستر جغرافیا می‌باشد.

در تراز یابی قدرت هر یک از این قدرت‌های نوظهور در قاره آسیا و منطقه در مقایسه با نظام جمهوری اسلامی ضروری است بدانیم که مهم‌ترین وجه تمایز آن‌ها در نوع جهان‌بینی و «قدرت نرم» هر یک از آن‌ها است. آنچه در شکل‌دهی هندسه آینده منطقه و جهان از اهمیت بیشتری نسبت به ژئوپولیتیک برخوردار است. همین قدرت نرم برخاسته از جهان‌بینی است که مولد اندیشه و ترتیب‌بندی نهادهای مدنی هر یک از آن قدرت‌های نوظهور می‌باشد. ژئوپولیتیک نوین در ترکیب قدرت نرم و قدرت هوشمند بسیار پویاتر شده است. بر کسی پوشیده نیست که در این زمینه نظام مقدس جمهوری اسلامی دارای توان و نیروی بسیار بالای می‌باشد که بخشی از آن پدیدار و بخشی از آن نیز پنهان مانده است.

۳-۲. «جهانی‌شدن»^۱ و «جهانی‌سازی»^۲

انسان در گذار از دوره‌های گوناگون «نوگرایی» و «پسانوگرایی» اکنون پا به عصری گذارده که با عنوان عصر «جهانی‌گرایی»^۳ از آن یاد می‌شود. واژه‌ی جهانی‌گرایی به مفهوم «گرایش فراگیر و همه‌جانبه به جهانی‌شدن در همه‌ی امور زندگانی» دربرگیرنده‌ی همه‌ی مفاهیم مربوط به «جهانی‌شدن» و «جهانی‌سازی» است. همچنین سایر مفاهیم مانند جهان‌گستری، جهان‌گیری، جهان‌وطنی، جهان‌شمولی، جهانی‌اندیشی و... را نیز پوشش می‌دهد.

-
1. Globalization & Globalizing
 2. Universalization & Universality
 3. Cosmopolitan





جهانی گرایی در همه‌ی حوزه‌های اجتماع، فرهنگ، سیاست، حوزه اقتصاد، حوزه امنیت و دفاع از آن و... قابل بحث و بررسی است. «جهانی گرایی» موضوعی است که همه حوزه‌ها از جمله حوزه دفاعی و امنیتی را نیز تحت شعاع خود قرار داده است. در چنین فضایی، نمی‌توان توقع داشت که امنیت و به‌ویژه «امنیت جهانی»^۱ دست‌خوش دگرگونی نشوند! نظیر؛ (رهیافت‌های جهانی گرایی، جامعه جهانی، امنیت جهانی، زیست‌محیطی، انسان دوستانه، حقوق بشر، دفاع جمعی و امنیت جمعی...) از زیرمجموعه‌های آن به شمار می‌روند که در این نوشتار شرح و بسط داده نمی‌شود. در تعریف مختصری که از مفهوم جهانی‌شدن توسط «مک گرو» این چنین آمده است. «افزایش شمار پیوندها و ارتباطات متقابلی که فراتر از دولت‌ها و در نتیجه فراتر از جوامع دامن می‌گسترند و نظام جدید جهانی را می‌سازند.» (پیشگاهی فرد، ۱۳۸۰: ۱۶) مطالعه‌ی فرآیندهای کلان جهانی گرایی کمک به سزایی به درک روند فرهنگی، سیاسی و اجتماعی این پدیده خواهد نمود.

«ریچارد روز کراس» معتقد است که با تحولات پدید آمده در عرصه تجارت و تکنولوژی، دولت مدرن در حال حرکت به‌سوی دولت مجازی است. او معتقد است با از بین رفتن قدرت سرزمینی، تفوق نظامی برای تقسیم بازار در اقتصاد موردنظر او محصولات ذهنی و مجازی مانند نرم‌افزار و طرح‌های علمی جایگزین اشکال قدیمی دولت خواهند شد و نرم‌افزار و اینترنت دارایی‌های ملی دولت مجازی به شمار خواهد رفت لذا ملت‌هایی که سریع‌تر وارد عرصه اطلاعات جهانی شوند نقش سر و بقیه نقش بدنه را بر عهده خواهند داشت... نظریه‌ی دولت حداقلی، دولت مجازی، پسا مدرنیسم و جهانی‌شدن روندهایی هستند که دولت ملی سرزمینی، ارزش‌ها و روش‌ها را عوض خواهند کرد. (ایران، ۱۳۸۲: ۸)

در جهانی گرایی مفاهیمی چون «جامعه جهانی» نقشی کلیدی در مناسبات دارند. شکل‌گیری «جامعه جهانی» که ریشه‌ی آن در خصوصیات عصر نوین حیات بشری و جهانی‌شدن است. صلح و امنیت جهانی از مباحث اصلی فرآیند جهانی‌شدن، به شمار می‌رود و از این‌رو، نظام‌های جهانی شکل گرفته‌اند. البته نظام‌های جهانی با «نظریه نظام



جهانی» متفاوت است.

«نظریه نظام جهانی والرشتاین که درواقع تداوم و بسط نظریه وابستگی است بر این مسئله تأکید دارد که سرمایه‌داری اساساً جهانی است. بر این اساس، تهدید را ناشی از خصلت نظام بین‌المللی بر پایه تقسیم‌کار بین‌المللی می‌دانند که در آن جهان به مرکز و پیرامون تقسیم می‌شود که از این‌رو، مرکز بحران‌های خود را به پیرامون منتقل می‌نماید. مرکز توسعه‌یافته صلح و امنیت و رفاه دارد، درحالی‌که حاشیه امکانات خود را در خدمت صلح و رفاه مرکز قرار می‌دهد و پذیرنده بحران‌های مرکز است. این دیدگاه ایجاد نوعی نظم نوین اقتصادی راه‌حل تأمین امنیت است.» (جویتاشان، ۱۳۸۱: ۸)

در رابطه با در به تصویر کشیدن صحنه نامه‌های (سناریو) محیط آینده «شورای اطلاعات ملی آمریکا»^۱ هفت عامل مؤثر یا روند جهان را تا سال ۲۰۲۵ چنین برشماری نموده است.

۱. رشد اقتصادی جهان یا اقتصاد جهانی شده

۲. عوامل تازه و برنامه‌های جدید فراملی

۳. (آمار نگاری) «دموگرافی»^۲ اختلافات (تروریسم، مناقشات و گسترش هسته‌ای)

۴. نظام بین‌الملل

۵. قدرت آمریکا

۶. کمیابی در عین فراوانی

۷. پتانسیل‌های فزاینده برای بروز مناقشه (گزارش شورای اطلاعات ملی آمریکا ۲۰۰۹: ۲)

نظام لیبرالی غرب در مدیریت جریان‌های جهانی در برابر نیروی بیکران آزادشده از منبع اسلام و همچنین امواج عدالت‌خواهی ناتوان است. بخشی از دلایل این ناتوانی در پیچیدگی محیط و عدم قطعیت آن نهفته است. از این‌رو، تلاش مضاعفی نموده تا بر موج جهانی‌شدن سوار و مهار جهانی‌سازی به‌ویژه جهانی‌سازی فرهنگی را در دست بگیرد. حتی چنین ادعا کند که جهانی‌شدن محصول رویکرد و نگرش لیبرالیستی است. مواردی این‌چنینی که حکایت از موج جهانی‌سازی با فاعلیت غرب به‌ویژه آمریکا دارد؛ در نوشتار و گفتار



1. NIC

2. demography



اندیشمندان غربی حتی نهادهای «نئو لیبرال» به وفور یافت می‌شود؛ و عنوان می‌شود، ساده‌اندیشی است جهانی‌سازی را بدون فاعل بدانیم. از دید ایشان معنی دیگر جهانی‌سازی، آمریکایی‌سازی نحوه زندگی انسان است. (فرهنگ آمریکایی) به این ترتیب، جهانی‌شدن از ارزش‌های والای خود فاصله گرفت و پس از مصادره آن توسط نگرش‌های آمریکایی، جهانی‌سازی آمریکایی با اهداف اقتصادی ذیل جایگزین آن شد.

✓ روند نزولی قیمت نفت و تضعیف سازمان اوپک و کنترل اهرم انرژی در دست آمریکا.
✓ جلوگیری از سقوط بیشتر ارزش دلار و جلوگیری از افزایش قیمت یورو در مقابل دلار آمریکا. (ادامه امپراتوری دلار)

✓ تهدید منافع اقتصادی روسیه و اروپا در جهان و منطقه غرب آسیا (خاورمیانه).
✓ ایجاد موج بی‌ثباتی به‌ویژه در منطقه غرب آسیا

با این نگرش غرب و آمریکا تا زمانی با روند جهانی‌شدن موافقت خواهند کرد که زمام جهانی‌سازی را در اختیار داشته باشند و در غیر این صورت با آن به مخالفت جدی خواهند پرداخت؛ و تنها راه جلوگیری از فروپاشی سلطه‌ی خود را کنترل جهانی‌شدن می‌داند. به همین دلیل با جنبش‌های اسلام‌خواهی و عدالت‌طلبانه که با پروژه‌های جهانی‌سازی او ناسازگار باشد به شدت مقابله می‌کند. در زمینه جهانی‌سازی فرانسویان طرفدار پست‌مدرنیته‌اند از این‌رو طرفدار نظام چندقطبی و سیستم شبکه‌ای قدرت‌اند؛ اما آمریکایی‌ها خواستار تمرکز قدرت و یا به روایتی تک‌قطبی شدن جهان هستند.

۴ - ۲. قدرت‌های نوظهور؛

بروز جنبش بیداری اسلامی در کشورهای عربی و همچنین جنبش‌های عدالت‌خواهانه در جوامع غربی، حکایت از وجود شرایط گذار دارد. در این وضعیت، پایه‌های اصلی ساختار تمدن غرب دچار چالش اساسی شده است. این موضوع پروژه‌های جهانی‌سازی حول محور فرهنگ غربی را تضعیف و دوره افول چنین تمدنی را تسریع نموده است. در این شرایط، نشانه‌های شکل‌گیری قدرت‌های نوظهوری در منطقه و جهان مشاهده می‌شود. در قاره آسیا و به‌ویژه جنوب غرب آسیا (خاورمیانه) قدرت‌هایی از گذشته وجود داشته که رصد روند سیر تطور و تکامل این قدرت‌ها بسیار ضروری و حیاتی می‌باشد.





مجموعه این قدرت‌ها شامل هفت کشور ژاپن، چین، اندونزی، هند، روسیه، ترکیه و همچنین جمهوری اسلامی ایران است. این قدرت‌ها به‌صورت بالقوه دارای نیروهای همگرا و واگرا از یکدیگرند که لازم است به‌خوبی شناخته شوند.

پس از فروپاشی نظام شوروی از درون و خاتمه‌ی جنگ سرد، تحولاتی که در جهان سوم به وقوع می‌پیوندد باعث توجه بیش‌تر به مسائل جهان سوم می‌شود. هرچند در زمان جنگ سرد نیز طرح‌هایی برای مهار جهان سوم توسط غرب ریخته می‌شد اما وجود شوروی سابق مجال زیادی برای اجرای این طرح‌ها نمی‌داد.

۳. روشگان پژوهش (روش‌شناسی)

این پژوهش به لحاظ ماهیت، تحقیقاتی کیفی و به لحاظ اهداف، در زمره پژوهشی بنیادی است. روش پژوهش این نوشتار توصیفی، تحلیلی است. در جمع‌آوری اطلاعات از منابع کتابخانه‌ای و فنون هم‌اندیشی گروهی استفاده شده، همچنین در شیوه‌ی پردازش داده‌ها از «روش پژوهشی داده بنیاد»^۱ یا بهره‌برداری شده است.

این روش از منطقی استقرایی بهره می‌برد که در چند دهه اخیر ارائه و مورد بهره‌برداری قرار گرفته و کارایی خود را تا حد قابل قبولی به اثبات رسانیده است. در این روش داده‌ها برای سیر تکاملی خود تا تکوین و رسیدن به نتیجه، می‌بایست پنج مرحله فرآیند پردازشی ذیل را طی کنند.

✓ مرحله گردآوری داده‌ها (دیتا)^۲

✓ مرحله شناسه نویسی، (کد^۳ یا رمز) یا (کدگذاری باز یا آزاد^۴ داده‌ها)

✓ مرحله گویه نویسی، گروه‌بندی شناسه‌ها و تعیین مقوله‌ها^۵ (کدگذاری محوری)^۶

✓ مرحله گزاره^۷ نویسی، نگارش و گزینش گزاره‌های بنیادین (کدگذاری گزینشی، انتخابی)^۱

-
1. Grounded Theory Method (GTM)
 2. Data
 3. Code
 4. Open coding
 5. Categories
 6. Axial coding
 7. Statement- Interpretation – proposition- proposal





✓ مرحله استنتاج و استنباط (بر اساس گزاره‌های بنیادین)
در فرآیند پردازش داده‌ها در پایان مرحله چهارم، گزاره‌های نگارش شده به جامعه آماری عرضه شد تا پس از تأیید خبرگان به‌عنوان گزاره‌های بنیادین انتخاب شوند.

۱- ۳. مرحله گردآوری داده‌ها

با کنکاش در محیط، اسناد و منابع تعداد ۱۳ داده در مباحثی مرتبط با امنیت گردآوری شد.

۲- ۳. مرحله شناسه‌نویسی، (کد یا رمز) کدگذاری داده‌ها (کدگذاری باز یا آزاد)

پس از به دست آمدن داده‌ها، در این مرحله به سبب انبوهی مطالب، نیاز داریم تا آن‌ها را از یکدیگر تشخیص دهیم. این عمل با نام‌گذاری داده‌ها (شناسنامه‌دار کردن داده‌ها) میسر است. شناسه‌ها به مثابه برچسب‌هایی هستند که به داده‌ها الصاق می‌شوند. در این مرحله هر یک از داده‌های گردآوری‌شده شناسه‌گذاری (کدگذاری آزاد) شدند.

۳- ۳. مرحله گویه نویسی، گروه‌بندی شناسه‌ها و تعیین مقوله‌ها (کدگذاری محوری)

در فرآیند اجرای روش داده بنیاد، مشاهده شد که شناسه‌ها عبارات طولانی را کوتاه کردند. هرگاه تعداد شناسه‌ها زیاد باشد، نیاز داریم تا از حجم آن‌ها بکاهیم و بنا به اهداف پژوهش می‌بایست داده‌ها و شناسه‌ها را مرتب و محوربندی نمود. این عمل با گویه نویسی میسر است. گوی‌ها، یا «مقوله‌ها» نیز مشابه شناسه‌ها (رمز یا کدهایی) هستند که به دسته‌بندی، طبقه‌بندی و یا تعیین محورهای مفاهیم کمک می‌کنند. گوی‌ها هم به دسته‌بندی شناسه‌ها کمک می‌کنند و هم مبنایی برای تجمیع آن‌ها ذیل یک محور می‌شوند. از این رو، این مرحله شناسه‌گذاری محوری (کدگذاری محوری) نامی ده می‌شود. پس از ادغام و حذف و اضافه مطالب، داده‌های گردآوری‌شده با توجه به شباهت و پیوندهای میان شناسه‌ها و یا ابعاد متفاوت آن‌ها دسته‌بندی شد. در این اقدام با برقراری ارتباط بین داده‌ها، رابطه پنهانی آن‌ها شفاف و گویاتر می‌شود. درنهایت داده‌های گردآوری‌شده امنیت در قالب ۲۱ گویه محوری و دسته‌بندی شدند.





۴-۳. گزاره نویسی، نگارش و گزینش گزاره‌های بنیادین (کدگذاری گزینشی)

برای هر یک از داده‌های برتر در قالب گویه محوری (و اجزای آن) یک گزاره نگارش و تعریف شد. حاصل این مرحله از فرآیند، پالایش شناسه‌ها و گوی‌ها و یابش «گزاره‌های بنیادین» (مؤلفه^۱) است. گزاره‌ها جزء مهم روش نظریه‌پردازی داده بنیاد محسوب می‌شوند؛ و معرف روابط تعمیم‌یافته بین گوی‌ها و مفاهیم هستند. به‌منظور خلاصه کردن و دربند کشیدن انبوهی از نگاشته‌ها (متون)، گزاره‌ها از مضمون گوی‌ها استنباط گردید. (گوی‌ها که به‌مثابه‌ی اجزای تشکیل‌دهنده گزاره‌ها هستند) همچنین گزاره‌های استنباطی که با موضوع پژوهش قرابت بیشتری داشته باشند، نقش بنیادین و محوری را در این پژوهش بر عهده‌دارند؛ و پایه‌های پژوهش بر آن‌ها استوار شده است. نتیجه بررسی همین گزاره‌ها پایه استنباط نهایی خواهد بود.

شیوه تجزیه و تحلیل گزاره‌ها به‌صورت ذیل است.

گزاره‌های تهیه‌شده توسط پرسشنامه به جامعه آماری (۴۴ نفره) با شاخص «میزان توافق» (در طیف لیکرت) ارائه و از ایشان نظرسنجی به عمل آمد.

برای پردازش نتیجه آن توسط دو جدول (ضریب توافق کندال) و جدول (رتبه‌بندی فریدمن) تعیین شدند. با توجه به این نتایج، استخراج نهایی گزاره‌های بنیادین انجام شد.

۵-۳. مرحله استنتاج و استنباط بر اساس گزاره‌های بنیادین

«مفاهیم کلیدی»^۲ به‌عنوان یک «مقوله مرکزی یا هسته‌ای»^۳ نظریه را سازمان می‌دهند. نحوه گزینش گزاره‌های بنیادین نیازمند تشخیص «مفاهیم کلیدی» و بر عهده پژوهشگر است. توانایی محقق برای درک متغیرها و داده‌های مورد مطالعه در این روش، «حساسیت تئوریک»^۴ نام دارد که عامل مهمی در کیفیت انجام تحقیق می‌باشند. کشف این روابط که اغلب پنهان هستند صرفاً از شناسه‌گذاری حاصل نمی‌شود و نیاز به ابتکار و نوآوری بر اساس گزاره‌های نهایی دارد. مشروح اقدامات تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق در ادامه آورده شده است.

1. Components
2. Key Concept
3. Core Category
4. Theoretical sensitivity





۴. پردازش داده‌ها و یافته‌های پژوهش

پس از پایش منظم محیط و جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها ویژگی‌های اساسی امنیت پایدار در نتیجه محیط‌شناسی هوشمند مستخرجه از پژوهش به‌قرار جدول زیرین به دست آمد.

جدول شماره ۱ – جدول داده، گویه و گزاره‌های نهایی شده ژرفای امنیت

میانگین امتیاز	گزاره‌ها و گزاره بنیادین	گویه (مقوله)	شناسه داده	
۴/۵۱	برخوردار از ایمان و سبک زندگی متعالی	دین‌مداری	دین	۱
۴/۴۱	دقت نظر در تشخیص و پایداری به ارزش‌ها	تفکر ارزشی	ارزش	۲
۴/۴۳	اعتدال و عدالت محوری	عدالت	عدالت	۳
۳/۹۵	نهادسازی نوین دفاعی (نظامی و امنیتی)	نهادسازی	نهاد	۴
۴/۴۸	جهت‌گیری‌های معطوف به آینده و امید	آینده‌اندیشی	آینده	۵
۴/۳۰	قدرت چندبعدی (سخت و نرم)	قدرت و اقتدار	توان (قدرت)	۶
۴/۲۰	کنکاش و تبادل هوشمندانه اطلاعات محیطی	فضای تبدالی اطلاعات	اطلاعات	۷
۳/۲۵	دارای ساحت امنیت جمعی و امنیت جهانی	جهان محوری	جهانی	۸
۳/۸۰	رهیافت‌های پایدارتر	پابرجا بودن	بقا	۹
۴/۴۱	انسجام و استحکام امنیت و کنترل داخلی	استحکام یافتگی	انسجام	۱۰
۳/۱۰	راندن تهدیدات از متن به حاشیه	مرجع امنیت	متن	۱۱
۳/۴۲	خلاقیت هدایت‌شده آفرینش گسترده گزینه‌های نوآورانه	نوآوری و تحول آفرینی	بدیع و خلاق	۱۲
۳/۶۴	کاربرد قدرت هوشمند	قدرت هوشمند	هوشمندی	۱۳
۴/۴۸	شکل‌گیری امنیت نرم در اذهان و ادراک	امنیت نرم	بعد نرم	۱۴
۳/۵۲	تدوین و اجرا رهیافت‌های همبسته	تصمیم رهیافتی	هدایت	۱۵
۴/۴۲	چند حوزه‌ای و چندبعدی بودن	ابعاد و حوزه	چندجانبه	۱۶
۴/۴۳	کنشی، واکنشی و غیرعامل بودن	کنشگری	عاملیت	۱۷
۴/۱۵	فرصت‌جویی هوشمندانه	بهره‌وری در فرصت	فرصت	۱۸
۳/۷۷	برخورداری از ژرفای راهبردی (عمق استراتژیک) در منطقه و جهان	ژرفا بخشی و ژرفای راهبردی	ژرفا (عمق)	۱۹
۴/۲۵	متناسب با هندسه جدید جهانی و منطقه و قدرت‌های نوظهور	تمهیدات سرزمینی (ژئوپولیتیک)	جغرافیا	۲۰
۴/۴۰	متناسب با الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	نرخ فزاینده پیشرفت	پیشرفت	۲۱
۴/۴۷	میزان اثرگذاری قدرت هوشمند بر کنشگران	میزان اثرگذاری	نفوذ	۲۲





پس از استخراج داده‌ها از بین داده‌های مؤثر با بیش‌ترین امتیاز میانگین دو داده‌ی، توان (قدرت) و نفوذ که نقش مؤلفه‌های اساسی را دارند انتخاب و به‌صورت متناظر با یکدیگر تلاقی داده شدند. در نتیجه شکل زیر به دست آمد.



(شکل ۱) الگوی پردازش ژرفای راهبردی امنیت در مقایسه مؤلفه‌های قدرت و نفوذ

با مقایسه این دو داده یا مؤلفه چهار وضعیت زیرین قابل استنباط است.

- الف) امنیت ژرف یا پایدار؛ حاصل برآیند مؤلفه‌های توان فراوان و نفوذ ژرف است.
- ب) امنیت نسبی ژرف یا ناپایدار؛ حاصل برآیند مؤلفه‌های توان کم و نفوذ ژرف است.
- ج) امنیت نسبی سطحی یا ناپایدار؛ حاصل برآیند مؤلفه‌های توان فراوان و نفوذ کم است.
- د) امنیت سطحی و ناپایدار؛ حاصل برآیند مؤلفه‌های توان و نفوذ کم است.

شکل نشان داده شده می‌تواند به‌عنوان الگویی ارزیابی میزان اثربخشی قدرت‌های موجود و نوظهور بوده و به‌عنوان ابزاری برای «محیط‌شناسی هوشمندانه» بکار برده شود. همچنین برای نشان دادن وضعیت‌های حاصل از تلاقی این دو مؤلفه به‌خوبی می‌تواند بر شناخت و درک بیشتر مفهوم «امنیت پایدار» بیفزاید.





۵. پیامد و دستاوردهای پژوهش

امنیت یا آرامینه حیاتی‌ترین ارزش‌ها و منافع ملی نزد همه‌ی کشورها است. یکی از بزرگ‌ترین ارزش‌های یک کشور، منافع ملی است که ثبات سیاسی و امنیت ملی آن کشور را تأمین می‌کند. (سیاست ملی از سیاست‌های داخلی، سیاست‌های خارجی و سیاست‌های دفاعی و امنیتی آن تشکیل شده است.) امروزه برای بی‌ثبات کردن حکومت‌ها در کنار اقدامات دهشت آفرین (تروریستی)، اقدامات شورشگری، راه‌اندازی جنگ‌های داخلی، نوعی تهاجم و جنگ نرم سازمان‌یافته نیز صورت می‌گیرد. دفاع و پاسداری کارا و اثربخش از امنیت همراه با دو عنصر پیشرفت و ژرفا بخشی به آن در ارتباط مستقیم با «هندسه قدرت آینده جهان» و «محیط امنیتی جهان آینده» خواهد بود. در این ارتباط بخش مهمی از سیمای «هندسه جهان آینده» متأثر از تنظیم هوشمندانه شیب «ژئوپلی نومی»^۱ (عنوان نو ترکیب از همگرایی مفاهیم ژئوپولیتیک کلاسیک، ژئو اکونومی و ژئو کالچر است) می‌باشد.

معمولاً کشورها برای تضمین منافع ملی که از هر نظر برای آن‌ها بسیار حیاتی است خطر جنگ را نیز می‌پذیرند. کشورها هیچ‌گونه تهدیدی را علیه منافع و آرمان‌هایشان بر نمی‌تابند. به‌ویژه تهدیداتی که دامنه‌ی تأثیرات آن تنها محدود به یک حوزه‌ی معین (سیاسی، امنیتی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی ...) نباشد. این منافع و آرمان‌ها برگرفته از ارزش‌های یک ملت یا دولت است. از این‌رو، گاه این منافع و آرمان‌ها خود نیز ارزش نامی ده می‌شوند. تشخیص میزان تهدید منافع حیاتی هر کشور بستگی به شاخص‌هایی از قبل تعیین شده دارد.

«هندسه آینده جهان» تنها متأثر از مسائل جغرافیایی نیست اما بی‌شک «امنیت پایدار» متأثر از هندسه جدید قدرت خواهد بود و بخش مهمی از سیمای «محیط امنیتی آینده جهان» از تنظیم هوشمندانه شیب ژئوپولیتیکی قدرت در منطقه به دست خواهد آمد. با تحول در مختصات هندسه آینده جهان «انقلابی در ژئوپولیتیک» رخ داده و «دوره نوین ژئوپولیتیکی» آغاز شده است. در این دوره نوین، نگاه تک ساحتی به مسائلی نظیر جهان اول و جهان سوم، شمال و جنوب جایگاهی نخواهد داشت. در موارد

1. Geo-poli-nomy=(Geopolitics & Geo-culture & Geo-economics)



این چنین لازم است نگاهی پرسپکتیوی (چندوجهی و چند ساحتی) به هویت‌های جدید قدرت داشته باشیم.

در «محیط امنیتی آینده جهان» میزان پایداری امنیت با میزان ژرفا (عمق) امنیت سنجیده شده و این دو متناظر یکدیگر هستند. ژرفا (عمق) امنیت پایدار در منطقه و جهان به میزان بسیار زیادی متکی به هوشمندی قدرت و همچنین مقدار نفوذ آن بستگی دارد.» (این موضوع در قالب الگوی پردازش ژرفای امنیت ترسیم و نمایش داده شده است).

«ژرفای راهبردی» (عمق استراتژیک) دارای ابعاد گوناگونی است که می‌توان آن را (عمق استراتژیک همه‌جانبه و یا چندبعدی (مادی و معنوی) نامید. در این راستا ژرفا بخشی (عمق بخشی) در همه عرصه‌ها به‌ویژه در سنگرهای فکری و معنوی ضروری است. در این میان «نهادسازی» از ضروریات، هندسه نوین جهان محسوب می‌شود.

ژرفا بخشی به امنیت ملت، کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران در منطقه پیرامونی بدون «محیط‌شناسی هوشمندانه» که قدرت‌ها و فرصت‌ها و تهدیدات منطقه را به‌خوبی رصد نماید میسر نیست. چنانچه بیان شد حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) پس از تعیین مشخصه‌های تغییرات و نشانه‌های ورود جهان به فضای جدید این سؤال اساسی را مطرح کردن که آیا دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه در این تحولات بسیار مهم مسئولیتی نخواهند داشت و آیا می‌توانند تماشاگر باشند؟ و سپس معظم له در پاسخ فرمودند: «توفیق و نقش‌آفرینی ملت ایران در این برهه بسیار مهم و تاریخی، در درجه اول به عهده دانشمندان کشور است و یقیناً دانشگاه‌ها یکی از عناصر رتبه اول برای تأثیرگذاری در این تحولات هستند.»

رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیاناتشان به تبیین تغییر و تحول در ساختار سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جهان پرداختند؛ و نقش برجسته‌ای را برای مسلمانان، «مقاومت اسلامی» و به‌ویژه مردم ایران ترسیم نمودند.

«ملت‌های مسلمان، «عمق استراتژیک» نظام جمهوری اسلامی اند. آن‌ها عمق راهبردی و عمق استراتژیک جمهوری اسلامی محسوب می‌شوند...» (۱۶ / ۹ / ۱۳۸۷)

این موضوع را که عنوان نتیجه‌گیری نهایی همین نوشتار مطرح می‌سازیم ایشان در





۲۲ مردادماه سال ۱۳۹۱ فرمودند:

«کشور و ملت ایران در این دوران گذار از جایگاه مهم و حساسی برخوردارند که درک آن وظایف سنگینی را متوجه ملت، نخبگان و مسئولان می‌کند.» همچنین پیش‌ازاین نیز بیان فرمودند:

«مطمئن باشید این ملت، آن ملتی است که اگر این حرکت را بکند، خواهد رسید. همه‌ی ملت‌ها این‌طور نیستند؛ بعضی ملت‌ها این استعداد را ندارند؛ بعضی ملت‌ها این «موقعیتِ جغرافیایی» را ندارند؛ بعضی ملت‌ها این گذشته‌ی فرهنگی را ندارند؛ این میراث عظیم و غنی را ندارند؛ بعضی ملت‌ها استعداد انسانی‌شان این قدر نیست. ملت‌ها همه یک‌جور نیستند؛ اما این ملت از همه‌ی این جهات توانایی‌هایی دارد که اگر این همت را بکند و این تصمیم را بگیرد، خواهد رسید.» (۸۵/۸/۱۹)

و این نوشتار را با آیاتی از قرآن کریم به پایان می‌بریم که می‌فرماید:

«كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ»

«شما نیکوترین امتی هستید که قیام کردند تا مردم را به نیکوکاری وادار کنند و از

بدکاری بازدارند و ایمان به خدا آورند.» (سوره مبارک آل عمران آیه‌ی شریفه ۱۱۰)



منابع و مأخذ

- آیات «قرآن کریم» متن و ترجمه سوره‌های صف، توبه، انفال
- ادین، ای فلیپ (۱۹۹۷) مقاله «تحول دفاعی امنیت ملی در قرن بیست و یکم».
- امام خامنه‌ای، آیت‌الله‌العظمی حسینی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) سید علی، «مجموعه فرمایشات حدیث ولایت»
- امام خمینی، آیت‌الله‌العظمی موسوی خمینی (ره)، سید روح‌الله، «مجموعه صحیفه نور ج ۱۴»
- بلیس، جان المیت، استیو و دیگران (۱۳۸۳) «جهانی‌شدن سیاست» جلد ۱ - مؤسسه ابرار معاصر تهران
- پولاک، کنت (۲۰۱۵) «گزارش امنیت و نظم عمومی» اندیشکده بروکینگز و شورای آتلانتیک - برگردان مرکز رصد و بررسی راهبردی اشراف سپاه
- پیشگاهی فرد، زهرا (۱۳۸۰) «نگرشی ژئوپولیتیکی بر پدیده‌ی جهانی‌شدن» دافوس سپاه.
- تیم دان، جان بلیس، استیو اسمیت (۲۰۰۱) «جهانی‌شدن سیاست، روابط بین‌الملل جلد ۱»، انتشارات ابرار معاصر تهران.
- جوبتاشان، فرزاد (۱۳۸۱) «امنیت و ناامنی از نگاه تئوری‌های امنیت» ش ۷۶۴ روزنامه جام جم ۵ دی
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۳) «تعریفی نو از ژئوپولیتیک» مقاله شماره ۴۸۸ فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، دانشگاه تربیت مدرس.
- حسن‌لو، خسرو (۱۳۹۵) «نظریه‌ی دفاع هوشمند در سپهر اندیشه‌های دفاعی» فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات دفاعی استراتژیک - دانشگاه عالی دفاع ملی
- دشتی، حسن (۱۳۸۱) «سیر تحول اندیشه‌های ژئوپولیتیکی» روزنامه جمهوری اسلامی شماره ۶۷۳۸ چهارشنبه ۳ مهرماه.
- دلاور پور اقدم، مصطفی (۱۳۸۹) «امنیت نرم و منافع ملی جمهوری اسلامی ایران»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
- راسموسن، آندریاس فوگ (۲۰۱۱) «قابلیت دفاع هوشمند در امنیت‌آفرینی، هماهنگی و انسجام بیشتر با منابعی دیگر» برگردان حسن‌لو، خسرو (بهمن‌ماه ۹۰) سایت ناتو، کنفرانس امنیتی مونیخ
- راسموسن، آندریاس فوگ (۲۰۱۱) «قابلیت دفاع هوشمند در امنیت‌آفرینی، هماهنگی و انسجام بیشتر با منابعی دیگر» برگردان حسن‌لو، خسرو (بهمن‌ماه ۹۰) سایت ناتو، کنفرانس امنیتی مونیخ
- روزنامه ایران (۱۳۸۲) هفتم بهمن‌ماه.
- سلطانیان، روح‌الله (۱۳۹۰) «گزارشی از کنفرانس امنیتی مونیخ» ماهنامه اطلاعات راهبردی، شماره ۹۵ مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی
- عبدالله خانی، علی (۱۳۸۸) «طرح‌ریزی الگوی کلان امنیت نرم» مدیر مؤسسه مطالعاتی ابرار معاصر





- تهران فصلنامه مدیریت بحران، دانشگاه امام حسین (ع) شماره ۳ و ۴ بهار و تابستان
- عزتی عزت ا... (۱۳۷۱) «ژئوپولیتیک» سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- فصل‌نامه مسجد (هیئت تحریریه) (۱۳۸۸) «درباره آینده امپراتوری آمریکا» شماره ۱۳۸، بهار.
- کرفلد، فان، مارتین (۱۳۸۶) «بازاندیشی مفهوم جنگ» مترجم عبادا... حیدری، موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی
- گزارش شورای اطلاعات ملی آمریکا (۲۰۰۹) «سال ۲۰۲۵ از نگاه شورای اطلاعات ملی آمریکا» مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری وزارت دفاع.
- مجتهدزاده، پیروز (۱۳۷۵) «پیدایش ژئوپولیتیک» روزنامه همشهری، ش ۹۶۳ شنبه ۱۵ اردیبهشت.
- نائینی، علی محمد (۱۳۸۷) «مبانی مأموریت سپاه در مقابله با تهدیدات نرم» فصلنامه علمی، تخصصی
- عملیات روانی سال ۵ شماره ۲۰ دانشگاه امام حسین (ع) دانشکده اجتماعی و فرهنگی
- <http://www.Khamenei.com>

